

Nora Novika

Rafi Haradžanĵans

VIŅU SILDĪJA DAUDZU VALSTU KLAUSĪTĀJU MĪLESTĪBA UN APBRĪNA

2016. gada 29. jūlijā Nora Novika (1941–2009) būtu varējusi svinēt savu 75. dzimšanas dienu, kas pēc šodienas mērauklas, piekritisiet, nebūt nav dziļš vecums. Viņai pietrūka divu nedēļu līdz 68. jubilejai. Nora aizgāja diezgan pēkšņi, pēdējos mirkļos būdama viena savā dzīvoklī. Vasara – visi tuvie cilvēki bija devušies uz vasarnīcām vai ceļojumos. Pēc manas izjūtas, viņa pati notikušo visdrīzāk komentētu ar sev piemītošo smalkjūtību: “Toties nevienu neapgrūtināju, neizjaucu nevienam plānus...”

Nora bija vēl gana stipra, loloja daudz plānu, labprāt plēsa jokus, sev palaisties slinkumā neļāva un bija lieliskā mākslinieciskā formā. Kaut viņai jau bija neticami apjomīgs repertuārs “portfelis”, viņa turpināja apgūt jaunus darbus un meklēja svaigu pieeju agrāk spēlētājam. Manās atmiņās laikam gan nekad neizdzisis tas Rīgas vakars, kad es pēdējo reizi viņu redzēju dzīvu. Jūnijā mēs, kā ierasts, mēģinājām Jāzepa Vītola Latvijas Mūzikas akadēmijas klasē. Paspriedām par izvērsto programmu, kuru drīzumā vajadzēja parādīt Tallinas zālē *Estonia* sakarā ar brīnišķīgā komponista Raimo Kangro (1949–2001) jubileju. Paplāpājām, pamēlojām. Un Nora aizgāja... Kā izrādījās, uz visiem laikiem. Atceros viņas taisno muguru, kad viņa nesteidzīgi attālinājās sabiedriskā transporta virzienā – Norai nekad nebija bijis sava auto, lai gan, esmu drošs, ar savu koordināciju viņa vadītprasmi apgūtu mirkli.

Sākot ar 2009. gada rudenī, daudzās valstīs notika viņas piemiņas koncerti. Rīgā – tajos piedalīties speciāli atbrauca zināmi mūziķi no Vācijas un Sanktpēterburgas – un citās Latvijas pilsētās – Jelgavā, Valkā,

Mārupē. Sanktpēterburgā un Petrozavodskā (Krievija), Sanfrancisko Starptautiskā klavierduetu festivālā (ASV), Šauļos (Lietuvā). Vairāki komponisti atsaucās Noras aiziešanai ar skaņdarbiem klavieransambļim: Sondra Klārka (*Clark*) no Sanfrancisko ar “Noras valsi”, Aleksandro Josifovs no Sofijas ar *Improviso in memoriam*, Genādijs Belovs no Sanktpēterburgas ar “Šūpuļdziesmu Norai”, Arnolds Ņevolovičs no Libekas ar *Postskriptum*, Mihails Kokžajevs no Erevānas ar “Skatu Aizspogulijā”.

Latviešu komponisti? Nē, pagaidām nē, lai gan Norai personīgi un *Rīga Piano Duo* bija komponējusi teju visa Komponistu savienība pilnā sastāvā – no sirmajiem vecmeistariem Jāņa Ķepiņa, Mārgera Zariņa, Arvīda Žilinska līdz tolaik jaunajiem Andrejam Selickim un Andrim Dzenītim.

Kameransambļu konkurss Jaunmārupē kopš 2010. gada saucas Noras vārdā (Noras Novikas starptautiskais mazās kamermūzikas konkurss). Turpat simt (!) dažādu skolu no daudzām valstīm ir sūtījušas savus pārstāvjus dalībai šajā konkursā. Noru tas, bez šaubām, sajūsminātu – zināšanu nodošanas “stafete” nākamajām paaudzēm viņai bija liela vērtība. Viņa bija starp tiem, kas reāli

lidzdarbojās Mārupes konkursa radišanā. Vai gan nav simboliski, ka mūsu dueta pēdējā uzstāšanās 2009. gada 16. aprīlī notika tieši Mārupes mūzikas un mākslas skolā šī konkursa atklāšanas dienā? Starp citu, ja jau runājam par simbolisko, savu pēdējo izvērsto koncertprogrammu *Rīga Piano Duo* nospēlēja Volgogradā, Pāvela Serebrjakova – mūsu abu skolotāja un šīs lielpilsētas

Piemiņas koncerts Sanfrancisko

iedzimtā – vārdā nosauktā mākslas institūta koncertzālē.

Noras stingrais raksturs atklājās vēl bērnībā. Kad pie viņas, vēl pavisam maziņas, sāka nākt Rutīņa, vācbaltiešu izcelsmes kundze, un pūlējās viņu piesēdināt pie klavierēm, Nora patvērās zem instrumenta. Par atbildi uz jautājumu: “Un kad tu lidīsi laukā?”, viņa droši atcirtusi: “Kad tu aiziesi, tad lidīšu!”

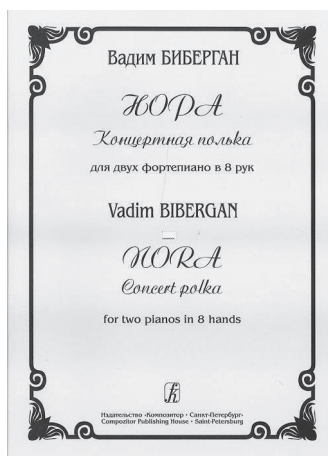
Rīgas profesors Valērijs Zosts (1901–1960), kura klasē Dārziņskolā Nora pavadīja daudzus gadus (1948–1959), centīgi “izdreijāja” visstingrāko pianistes tehnikas aparātu, kas ar gadiem kļuva spējīgs tikt galā ar jebkādiem virtuozitātes uzdevumiem. Kļuvušai par māksliniecei, Norai sagādāja teju vai fizisku baudu izmācīties un celt priekšā publikai kaut ko absolūti galvu reibinošu – kādu neiedomājamu pasāžu, turklāt vēl vājprātīgā tempā. Un turklāt – nenozaudēt, nepamest novārtā ne noti. Zosts viņai ieaudzināja atskaņojuma stabilitāti, drošumu, iepotēja mākslinieciska atbildīguma izjūtu, tieksmi pēc instrumentāla perfekcionisma. Ieaudzināja arī izpratni par nepieciešamību pastāvīgi un daudz strādāt pie klavierēm. Nora apgalvoja, ka viņa vadībā izspēlējusi gandrīz visas (!) slavenā topošo pianistu “spīdzinātāja” Karla Černi etīdes un arī apguvusi daudzu klasiķu skaņdarbus. Gatavojot savus audzēkņus, Zosts, kā stāstīja Nora, regulāri licis lietā grūtāko un arī ne tik grūto fragmentu “izdauzīšanas” un daudzkārtējas atkārtotības metodi. Godīgi sakot, šodien šī metode nešķiet sevišķi pievilcīga, kaut, protams, tai atradīšies savi aizstāvji. Zosts pazina Eiropas tradīcijas, veidoja to izpratni savos audzēkņos un iezīmēja, kā tagad saka, noteiktas “sarkanās līnijas”.

Norai piemita misijas apziņa. Par tādiem saka: “Šis cilvēks gatavs strādāt, neprasot, cik par to samaksās.” Viņa redzēja mērķi. Un cītīgi virzījās uz to. Kā saka, vai list, vai snieg. Saņemot piedāvājumu koncertēt, Nora interesēja un uztrauca tikai uzstāšanās radošais saturs; viņa tā arī neiemācījās nepārprotami izrunāt frāzi: “Un kādi ir finansiālie nosacījumi?”

Līdz ar jaunu laiku iestāšanos jaunas mēles – kā nu bez tām! – ņēmās melst: “Tētiņam bija lielas iespējas, iekārtoja meitiņu pie labākajiem pedagogiem, tad nu izskoloja...” Dzirdot šis balsis, tā viegli māju ar galvu, jo kādu nieku varu arī piekrist. Tikai man ir tāds priekšlikums: varbūt palūkosimies arī uz šodien? Mums visapkārt netrūkst miljonāru, ir pat miljardieri. Savus bērnus viņi skolo mūzikā. Reizēm – ar nopietniem nolūkiem. Vai šie bērniņi sasniedz kādu īpašu meistarību, starptautiskus laurus, interesi par viņu radošajām personībām? Nē? Nu kā tad tā? Viņi taču nonāk ne to sliktāko pedagogu rokās, bieži – vairākās valstīs. Vai tas tomēr nenozīmē, ka visu izšķir ne tikai skolotāji, bet arī vēl kas cits – pirmkārt paša personība? Svarīgi, ko tai devis Dievs; svarīgi arī tas, kā cilvēks šo velti lietojis.

Arno Babadžanjans ir teicis: “Talants – tā ir kā kārpa: nekad nevar zināt, kur un kad izaugs.” Vai gan nav trāpīgi sacīts? Sākam mācīt – ļoti labi. Bet kas notiks tālāk, tas tomēr galvenokārt ir atkarīgs no paša radošo dotību īpašnieka. Vai Noru šādi mietpilsoņu uzbrukumī aizskāra? Par atbildi tiem viņa izsaucās: “Visu dzīvi es raujos melnās miesās!” Un tā bija tīra patiesība. Mūsu dueta mēģinājumi parasti notika konservatorijā, vakaros. Tā bija vienkāršāk. Viena no dežurantēm, ievērojusi mūsu uzcītību, teica: “Žurnālistus sūtiet pie manis – es viņiem pastāstīšu, kā ir jāstrādā.” Piebildīšu – bija pilnīgi neiedomājami, ka Nora varētu atnākt uz mēģinājumu nesagatavojusies; attieksmē pret darbu viņai bija izveidoti stingri principi.

Kad aprāvās pedagoga Zosta neilgais mūžs, Nora no 1959. līdz 1964. gadam, līdz pat augstskolas absolvēšanai, mācījās pie viņa audzēkņa, docenta Nikolaja Fedorovska. Viņš deklarēja, ka atskaņotājmākslā galvenais ir “precīzs teksta lasījums un tā detaļās perfekts atskaņojums”. Dalībai vienā no Čaikovska konkursiem

(Maskavā, 1962. gadā) Nora gatavojās aktīvi un tika pat līdz spēlei ar orķestri. Pašā konkursā viņa galā neieklūva, taču ieguva iespēju to noklausīties. Iepazīšanās ar izpildījuma stilā un repertuārā dažādajiem ārzemju dalībniekiem – tas bija svarīgi, tam bija pozitīvs iespaids.

Lai studētu aspirantūrā (1964–1967), viņa pārcēlās uz Ļeņingradu, kur pati Ņevas pilsētas kulturālā atmosfēra un, jo sevišķi, nodarbības apgarotā profesora Serebrjakova vadībā vērtā viņu par māksliniecei, kas spēj ne tikai sajūsmināt, bet arī piekļūt klausītāja dvēseles slēptākajiem nostūriem. Aizsteidzoties priekšā notikumiem, ar lepnumu atzīmēšu, ka mūsu dueta koncertos ļaudis mēdza ne vien aizturētu elpu klausīties, bet arī... smējās un pat raudāja. Klausītāji

mums paši par to stāstīja mākslinieku istabā. Bet reizēm runāja par “sprādziena vilni”, kas vēlies no skatuves...

Ļeņingradā iebrāukušie studenti un aspiranti dzīvoja konservatorijas kopmītnēs, tipiskā padomju daudzstāvēnē ar sardzes tantiņām pie ieejas. Aspirantu stipendijas summa bija 30 rubļu. Nekādu citu palīdzību Nora nesaņēma. Un viņas maltīšu galdā, attiecīgi, valdīja pastāvība – “Sibīrijas pelmeņi”. Mācīties Ļeņingradas konservatorijā – tas jau ir sasniegums, bet tam vēl jāpieskaita plašas kultūras “bagāžs” papildināšanas iespējas: Ņevas prospekta arhitektūra, visbagātākie muzeji, Filharmonijas zāle ar baltajām kolonnām, teātri, kur Georgija Tovstonogova vai Nikolaja Akimova iestudējumus paša acīm skati un saproti, ko nozīmē lasījums, interpretācija.

Nodarbības pie sava profesora mēs pavadījām trīs četras vakara stundas – klausījāmiešs cits cita spēli, uzklusijām Skolotāja ieteikumus, vērojām viņa iedvesmojošos demonstrējumus uz otrām klavierēm. Kad Nora, pabeigusi mācības aspirantūrā, atskaņoja savu programmu Rīgā, pie manis piespurdza viena no mūsu pianistēm un pauda savu neizpratni: “Ko ar viņu ir izdarījuši!... Agrāk viņa spēlēja kā bērniņš uz katliņa dibena, un tas bija tik simpātiski!...”

Tātad Norai, kurai jau trešais gadu desmits gāja uz beigām, viņa piedāvāja spēlēt ar agrāko bērna tiešumu un naivitāti? Un tādā arī

iestigt? Bet uzkrātais – ar to domāju mākslinieciskās zināšanas, dzīves pieredzi, pārdzīvojumus... Ko ar to visu iesākt?

Apģuvusi milzīgu un daudzveidīgu repertuāru, Nora jau kopš 1958. gada koncertēja kā klaviersoliste, tajā skaitā ar orķestri – Čaikovska Pirmajā klavierkoncertā, Griģa Klavierkoncertā, Prokofjeva Otrajā klavierkoncertā, Vēbera *Konzertstück...* Viņa bija uzstājusies uz daudzu padomju republiku skatuvēm, arī Vācijā un Somijā. Manā atmiņā iespiedušās daudzas interpretācijas – no Baha “Franču uvertīras” līdz Prokofjeva Septītajai sonātei. Vēl Nora bija pirmatskaņojusi Ādolfā Skultes, Jāņa Ķepiņa, Paula Dambja izvērstos opusus. Maskavas konservatorijas Lielās zāles mākslinieku istabā pēc koncertu ar orķestri atskaņojuma viņai roku bija spiedis profesors Heinrichs Neihauzs. Pats Neihauzs! Nora vienmēr atcerējās šo savas mākslinieciskās biogrāfijas mirkli.

1968. gadā viņa sagatavoja plašu programmu pianistu atlasei konkursam Monreālā. Atlase notika Ļeņingradas konservatorijā, žūriju vadīja profesors Jakovs Fliers, nozīmīgs pianisma meistars, kuram nopakaļ vijās konkursu intrigu “lielmeistara” šlepe. Pēc vairākām noklausīšanās dienām tika

Sanktpēterburgas filharmonijā, 2003

nolemts uz Kanādu sūtīt (pareizāk – norīkot!) Alekseju Ļubimovu, kuram jau bija uzvarētu konkursu pieredze, – ceļa izdevumi nebija mazi, valūtu taupīja. Profesors Ļevs Vlasenko man pastāstīja, ka daudzskaitlīgās žūrijas dalībnieki apliecinājuši – neviens no viņiem nespētu nospēlēt Vēbera *Perpetuum mobile* Noras tempā, pie tam tikpat precīzi. Visus bez izņēmuma burtiski apbūra viņas pirkstu patiesi fantastiskā veiklība (ak, kādas pārsteidzošas kadences es pats vēlāk varēju vērot, piemēram, divos Baha Trīskāršajos koncertos), spēles vieglums un precizitāte, un arī ķēriens, kāds Norai bija uz jaunu skaņdarbu apgūšanu (divās nedēļās viņa iemācījās konkursa obligāto darbu – Koplenda Sonāti).

Ļeņingradas konservatorijas rektors, kā par nelaimi, bija izbraucis, atgriezās tikai pēc atlases beigām. Uzzinājis par to, kā risinājušies notikumi, viņš piezvanīja uz Rīgu Latvijas PSR kultūras ministram. Pirms tam Serebrjakovs pāris reizes pārjautāja: vai tiešām ministru saucot par Vladimīru Iljiču – toreiz tāds vārds un tēvvarda bija savā ziņā sakrāls. Uzgriezis numuru, viņš teica: “Te Nora Novika spīdoši uzstājās konkursa atlasē. Viņa ir jāsūta uz Monreālu. Bet piešķirto līdzekļu nepietiek. Būs pareizi, ja Latvija, tāpat kā to mēdz Lietuva, paprasīs vissavienības Kultūras ministrijai atsevišķu vietu savai republikai. Nora pārvedīs prēmiju.” Par atbildi esot atskanējis apmēram: “Apspriedīsim, padomāsim.” Rezultāts? Serebrjakovam Kaupužs tā arī neatzvanīja. Maskavu traucēt, jādodomā, nesadūšojās.

Par Noras profesionālo atdevīgumu un entuziasmu var pastāstīt daudzie skolnieki, kuri tagad strādā ne vien Latvijā, bet arī citur pasaulē. Un arī mani skolnieki – pirms svarīgām uzstāšanās reizēm es uzskatīju par nepieciešamu parādīt savus studentus Norai: viņas “svē-

tība” bija daudz ko vērtā. Par Noras izcilajām profesionālajām kvalitātēm zināja daudzi. Taču viņai piemita arī pārsteidzoša izturība un īpašas darbaspējas. Pēc nogurdinoša pārlidojuma uz Taipeju es reiz paziņoju: “Paldies Dievam, esam galā – liekos izgulēties.” Bet viņa uz to atbildēja: “Vispirms jānoskaidro, kur te var izlocīt pirkstus.”

Trīs īsi vārdi: “Vajag, tā vajag!” – tie izpauda Noras raksturu, tos var uzskatīt par vienu no viņas devīzēm. 1968. gadā viņa aizrāvās ar klavierdueta mākslu. Viņu savaldzināja šis divu personību brīva klavierdialoga modelis, šis orķestrāli bagātīgais klavieransambļa skanējums. Savaldzināja uz visiem laikiem. Viņa kalpoja šai mūzikas jomai uzticīgi un pat ar apsēstību, spēja tai piešķirt jaunus vaibstus. Zīmīgi, ka tieši koncertā viņa vienmēr vai, katrā ziņā, parasti pamanījās it kā pāraugt pati sevi, sasniegt jaunas kvalitātes virsotnes.

Atļausos apgalvot, ka vārdu salikums “Nora-Rafi” uz daudziem gadiem un milzu teritorijā kļuva par klavieransambļa simbolu.

“Kad uzzinājām, ka Rafi Haradzhanjans kļuvis par Latvijas Nacionālo kultūras biedrību asociācijas priekšsēdētāju (..), viens no maniem paziņām jokojoši izsaucās: “Kā – viens, bez Noras Novikas?” Un kurš gan cits, ja ne viņi paši, ir vainojams pie tā, ka viņu vārdus izrunā teju vai kā salikteni,” asprātīgi rakstīja Natālija Ķisis (Наталья Кисис *Нора и Раффи – игра в 4 руки // Диена – Новый день, 1999.11.20.*)

Latvijas Mūzikas akadēmijas rektors, administratīvi direktīvā vadības stila pārstāvis Juris Karlsons, kura opusu “Prelūdija un fūga in C” daudreiz atskaņojis *Rīga Piano Duo*, 1994. gadā parakstīja pavēli par Noras Novikas atskaitīšanu no pasniedzēju štata (drīz šajā vietā tika pieņemts kāds cits).

Pats fakts, ka sieviete tiek atlaista no darba pirmspensijas vecumā – toreiz tie bija 55 gadi –, bija normatīvu pārkāpums. Iegansts? To pievilka aiz matiem. Pilnīgi formāls – štatu samazināšana – tas patiesībā bija atsaukšanās dažu agrāk klusējušu un ne pārāk talantīgu kolēģu šņācieniem: “Kā starp mums var būt Novika meita!?” Vai bija telefonisks signāls no augšas? Neņemot teikt. Visdrīzāk jau tā bija “iniciatīva no vietām”.

Noru aizvāca “prom no acīm” bez pavalīgām sarunām. Neko nenojauzdama, viņa ieradās konservatorijā un grasījās paņemt savas klases atslēgu. Atslēgu nedeva, bet paziņoja, ka jāierodas attiecīgajā kabinetā. Un jau tur – kadru daļā – mulstoša darbiniece iepazīstināja viņu ar šo pārsteigumu, piedāvājot parakstīties par to, ka docente N. Novika ar atlaišanas pavēli ir iepazīstināta.

Vai kāds šaubījās, ka iemesls šim solim bija ne jau pārblīvets štatu saraksts vai pianistes kvalifikācija? Diezin vai. Visi apzinājās, ka cēlonis ir Noras anketas dati: viņas tēvs bija čekists, kurš Staļina varas gados bija izkalpojies līdz ģenerālmajora uzpleciem un, tā sacīt, “pastrādājis” tā, ka pelna visskarbāko nosodījumu – iespēja atklāti runāt par viņa baidīto darbību radās tikai pēc PSRS sabrukuma.

Bet... Sodošais cirtiens jau tika ne viņam, bet populārai radošai personībai. Jā, viņai bija tas pats uzvārds, bet viņa pati bija pavisam citāds cilvēks, ar citādiem uzskatiem un ideāliem! Vai gan viņa bija vainojama Staļina noziegumos, kas notikuši Latvijā un ne tikai? Nekad un nekādi! Kaut vai tāpēc, ka tolaik vēl dzīvoja bērns naidīvo dzīvi. Tad kas isti tas viss bija? Kas notika? Apkārt uzstājīgi tika daudzrunāts vārds “politika”. Un joprojām ne mazums ļaužu ir pārliecināti, ka māksla ir brīva no politikas. Tomēr kaut vai šajā gadījumā redzam skaidru apliecinājumu, ka tā tas nav. No akadēmijas Noru šķīra, bet no audzēkņiem tā līdz galam šķirt neizdevās. Viņi pamanījās atskriet pie viņas pakonsultēties, bez tam viņai bija meistarklases ASV, Krievijā, Vācijā, Baltkrievijā, Ukrainā, Polijā, Taivānā.

Mēģināsim saprast: kāds rezultāts bija Noras izraidīšanai no augstskolas? Veselai jauno Latvijas atskaņotājmākslinieku paaudzei

tika pārtraukta saskarsme ar atzītu pianisma meistari. Starp citu, daudzus jaunus mūziķus, tajā skaitā Reini Zariņu, mēs aicinājām uzstāties kopā ar mums sešrocīgus un astoņrocīgus priekšnesumos, un viņi guva pieredzi tieši uz skatuves, tā sacīt, kaujas apstākļos.

Kas vēl būtu piebilstams? Skumjie pārdzīvojumi saīsināja Noras mūžu. 2000. gadā, gatavojoties braucienam uz klavierduetu festivāliem Tallinā un Jekaterinburgā, Nora pēkšņi sajūtās slikti. Un, kas ir zīmīgi, pat tādā stāvoklī negribēja pārtraukt mēģinājumu. Viņai nācās pārciest divas operācijas pēc kārtas – pirmā tika veikta nepietiekami prasmīgi. Slimnīcas gultā vairāk nekā fiziskās sāpes viņu mocīja apziņa par izlaistajiem festivāliem. Un bezdarbība.

2008. gada 25. novembrī mēs ar koncertu atzīmējām sava dueta četrdesmitgadi. Mūzikas akadēmija neuzskatīja par vajadzīgu to iekļaut savā koncertprogrammā, recenzijas jubilejas sakarā arī kaut kā nevaru atminēties... Kopumā bija skaidri jūtama Noras darbības ignorēšana, kas atspoguļojās arī mūsu ansambļa liktenī.

Konkrēti? Piemēram, mēs tā arī netikām līdz skatuvei ar mums komponēto Georga Pelēca Koncertu divām klavierēm ar orķestri (2003). Negadījās neviens festivāls, ne arī kaut cik ieinteresēts maestro. Viens no diriģentiem, ar kuru es garāmejojot par to aprunājos, piekritoši māja. Bet vēlāk... Vēlāk, nejausi sastopoties, sāka slaptstīties no manis aiz Mūzikas akadēmijas kolonām. Anekdotiski! Neatradās maestro arī Baltijā vēl neskanējušā Robēra Kazadezi Koncerta trim klavierēm ar orķestri atskaņojumam – to mēs 2008. gada februārī kopā ar Ruslanu Perežilo parādījām festivālā "Baltijas dueti" Sanktpēterburgā.

Ārzemju vieskoncertos mums iekrājās nestandarta repertuārs, bet Latvijas klausītājiem tas gāja secen. Es nebiju slinks, saskaitīju – mūsu repertuārā bija trīs desmiti (!) dažādu laikmetu un stilu koncertu vairākām klavierēm, ko bijām atskaņojuši ar dažādiem orķestriem. Neesmu drošs, vai kāds cits duets ir kaut pietuvojies šim skaitlim. Tā pamatā ir, pirmām kārtām, radoša aizrautība un milzu darbs.

Īpaši jāpiemin Polka "Nora", kuru klausītājiem dāvājis Pēterburgas profesors Vadims Bibergans – šo dzirkstošo, optimisma caurstrāvoto, Noras atskaņotājmākslinieces veidola, viņas individuālā rakstura iedvesmoto sacerējumu var spēlēt arī ar orķestri. Visu pasauli apceļojuši kompaktdiski – Valērija Gavriļina "Skices" (pilns cikls) un Pētera Vaska "Vēstījums". Par daudz ko liecina arī fakts, ka mēs sadarbojamies ar Edisonu Deņisovu un Alfrēdu Šnitki. Iznāk – jau pēc Noras aiziešanas – jauni disk. Iznāk dažādās valstīs. Tāpat dažādās valstīs iznākuši krājumi, kuriem Nora veikusi spēcediģēšanu.

Tas viss netraucēja savulaik kādai muzikoloģei sarunā ar Egilu Straumi, kura festivālam mēs apgūvām Lučāno Berio Koncertu – atskaņošanas ziņā neiedomājami sarežģītu darbu –, izmest baisu frāzi: "Nu ko tu ar viņiem ņemies – tas taču ir "norakstīts" duets!"

Mūsu lietuviešu draugi, izcilie mūziķi Osvalds Balakausks un Donats Katkus parūpējās, lai no "Sajūža" – bet šajā Lietuvas kustībā toni vienmēr noteica mākslu profesionāļi – Latvijas Tautas fronte

90. gadu sākumā tiktu nosūtīta vēstule ar aicinājumu izturēties pret Noru ar pienācīgu cieņu. Tika atzīmēts, ka viņu pazīst ne vien kā lielisku pianisti, bet arī kā demokrātisku, brīvības vējiem atvērtu personību (vajadzētu atrast šo vēstuli Tautas frontes dokumentos).

Nora ar savu īpašo piekāršanos Latvijai, tās tradīcijām, Mežaparkam, šodien, kad daudzi kultūras cilvēki dzīvo vienlaicīgi divās valstīs, kad uz ilgu laiku (reizēm uz visiem laikiem) pamet dzimteni, vadoties no devīzes "pasaule ir vaļā, dzīve katram tikai viena, tad izdzīvosim to pēc iespējas pilnīgi", laikam gan šķiet nedaudz savāda, dažam labam arī vecmodīga. Pie tam Nora lieliski pārvaldīja četras valodas, cita starpā – vācu. Konservatorijā viņu taču savās stundās bija dresējis Rove Šmits – Vācijā viņa jutās kā mājās. Un arī Pēterburga, uzzinājusi par viņas likstām, aicināja pārcelties, solīja viņas cienīgas darbavietas konservatorijā: "Mēs taču ar jums lepojamies!..."

Emīla Dārziņa, Alfrēda Kalniņa, Jāzepa Vītola (cik apbrīnojami viņa spēlēja "Viļņu dziesmu" un "Valša-kaprizes" mežģīnes), Jāņa Mediņa, Jāņa Ivanova (Variācijas mīminorā un *Andante replicato* viņai ļoti padevās) mūzika bija Norai tuva un nepieciešama, tā bija viņas garīguma sastāvdaļa. Kad reiz Norai iegribējās izskaidrot savu kādas diezgan statiskas muzikālas epizodes redzējumu, viņa man teica: "Zini, Latvijā ir viena tāda upe. Sauc par Gauju. Ļoti skaista. Uzmetīsi aci – it kā pat stāv uz vietas. Ieskatīsies vērīgāk – ir tomēr kustība. Tā arī jāspēlē šajā epizodē." Patiesi, vareni teikts! Viņai patika braukt uz jūrmaļu. Viņu pievilka Saulkrastu klusums, miers un apcerīgums.

Restitūcijas rezultātā viņiem ar vīru nācās pārvākties, var teikt, uz kamarīti, kaut arī divistabu; tomēr uz Sarkandaugavu – rokas stiepienā no miļotā Mežaparka. Turienes Noviku māja (padomju laikā – valsts īpašums) pēc šodienas mērauklām – vienkārši smieklīgi! Divstāvu, daudzus gadus neremontēta. Ar sešām istabām, bet tajās mitinājās trīs atsevišķas ģimenes. Tiesa, bija liels zemesgabals. Mājā bija skapji ar grāmatām dažādās valodās, tajā skaitā Voltērs un Knuts Hamsuns. Bet vērtīgas gleznas, kādas īpašas servīzes, vēl jo vairāk – zeltu tajā vai citā veidā tur bija velti meklēt.

Noras klavieres tagad lieti kalpo Latvijas Nacionālo kultūras biedrību asociācijas namā, kur pie tām muzicē kā pieaugušie, tā bērni. Bet ēkai Mežaparkā ātri atradās saimnieki. Pārlietu ātri... Kāda labdarības biedrība no Amerikas. Ieguvusi īpašumtiesības, tā praktiski tūdaļ māju pārdeva tālāk (!). Un viss aizgāja savu ceļu... Nora nemēģināja ko risināt tiesā – teica, ka šo stīvēšanos var fiziski neizturēt.

Un vēl – par Noras rokām, kuras, kā saka, "auga no pareizās vietas". Kad radās vajadzība, viņa viegli apguva klavesīna spēli. Viņa varēja pati pašūt kleitu, pat koncerttērpu, un māku braukt ar motorolleru apguva vienā mirklī. Novusu spēlēja ar pārsteidzoši precīzu tēmējumu. Ar patiku gatavoja visādus sālijumus un marinējumus un cienāja ar tiem viesus. Tajā skaitā savus skolniekus, kas sanāca kopā viņas dzimšanas dienās. Varēja uzskatīt klavierstīgas, viņai pat bija nepieciešamā atslēdžiņa. Profesionāli pārrakstīja notis. Veikli rakstīja ar mašīnu. Miļu prātu noņēmas ar dzīvniekiem. Viņas mājās parasti mitinājās vairāki kaķi. Arī suņiem, pat sētas krančiem, tika viņas uzmanība. Savukārt zoodārzu apmeklējumi dažādās pilsētās kļuva par īpašu iepriecinājumu.

2016. gada jūlijā Rīgā ar vieskoncertu ieradās talantīgais pianists no Maskavas Jakovs Kacnelsons. Mākslinieku istabā, kur es iegāju viņu apsveikt, viņš man sacīja: "Es lieliski atceros jūsu un Noras koncertus Dzintaros 80. gadu beigās – kopā ar vecākiem ne vienu vien gadu atpūtos Jūrmalā. Mēs vienmēr apmeklējām jūsu programmas." Protams, tāds paziņojums nevarēja mani neiepriecināt – tomēr pagājuši jau daudzi gadi, taču cilvēks atceras... Tātad tajos – mūsu koncertos – bija kas atmiņā saglabāšanas vērts.

Ar savdabības iekrāsotu izcilu talantu, pārsteidzošu meistarību, apbrīnojamu uzticību savai profesijai, reti sastopamu darba mīlestību un entuziasmu Nora ierakstījusi savu vārdu mūsu laika mūzikas kultūras vēsturē. Esmu pārliecināts: ar katru desmitgadi šis fakts iezīmēsies arvien skaidrāk, arvien reljefāk.

No krievu valodas tulkoja Eduards Liniņš